

GOD. I.

U ZAGREBU, 21. OŽUJKA 1930.

BR. 1.

»Mali Istranin« izlazi jedamput mjesečno. — Pretplata iznosi 12 dinara na godinu. — Pojedini broj stoji 1 dinar. — Za inostranstvo dvostruko. Uredništvo i uprava nalaze se u Boškovićevoj ulici br. 20. — Telefon 59.31.

SADRŽAJ: Ernest Radetić: Pismo malim Istranima. — Jos. A. Kraljić: Molba malih Istrana (pjesma). — Jos. A. Kraljić: Popuhnul je... — Jos. A. Kraljić: More. — Ernest Radetić: Zlatno srce male Vidice. — Jos. A. Kraljić: Rastanak. — Jos. A. Kraljić: U Divić-gradu. — Jos. A. Kraljić: Suze Istre (pjesma). — Razno. — Veseli kutić. — Zagonetke. — Naši velikani: Dr. Matko Laginja.

UREDNICI:

ERNEST RADETIĆ, ZAGREB i JOSIP A. KRALJIĆ, SPLIT.

MALI ISTRANIN

GOD. I.

ZAGREB, 21. OŽUJKA 1930.

BR. 1.

Dragi moji mali Istrani, dragi moji sirotići!

Jeste li ikad gledali, kako se svake večeri sunce spušta na zapadu sve niže i niže, da utone negdje u kraju dalekom, a nas ostavi u mraku? Znam, jeste, gledali ste i sigurno začudeni pitali, kuda li se to lijepo ono, jarko i sjajno sunce skriva na počinak. Kakve li su to bajne zemlje tamo na zapadu, u kojima zlatno sunašće lijega, kakovi tamo ljudi žive i imade li i tamo dobre, živahne i glagoljave dječice?

Znam i to, da je već svaki od vas čuo od dobrog svog tatice i drage majčice odgovor: »Bajna ona zemlja, u kojoj zlatno sunce lijega na počinak, naša je. U njoj se rodismo mi i oci naši i djedovi naši stari, ona je naša nikad zaboravljena draga domovina, tamo je Istra naša!«

Na takav ste se odgovor, vi, dragi moji mali prijatelji, iznenadili: »Naša zemlja, naša Istra? Ta mi je ne poznamo, ne sjećamo je se. Mnogi se od nas čak ni rodili nijesu u njoj!«

A ipak, znajte, da je ono vaša zemlja, vaša draga domovina. Da znate samo kako je divna ta krasna sunčana zemlja. Da znate, djeco dobra, kako smo je teško plačući, ostavljali mi, oci vaši. Črna je zaista! Sve naokolo oplakuje je plavo žuboreće more. Mali joj srebropjeni valići zapljuskuju žale, ribice svjetlucavih ljuska praćakaju se uz obalu, sve tamo od ućea Soče, od Trsta do Pule s jedne i unaokolo do Rijeke s druge strane. Uz more se po klenovima penje vinova loza, na kojoj se njišu krupni slutki grozdovi, lelijaju se čempresi, treperi lišće cvjetnog badema i krupnog lješnjaka, savijaju se kvrgave grane smokava pod težinom slasnog ploda, divne lovorove šume mirišu opojnim mirisom. Po lugovima skakuću ptičice i pjevaju.

Ponešto dalje od mora izvire iz šikarja, propinje se iz rodne zemlje, svjetluca i žari na suncu sivi naš i tvrdi istarski stanac kamen. Diže se sur i ponosan, stvara čitave neprohodne bedeme, hridine, pećine i špilje. Da vam je, djeco, vidjeti to divne špilje: Vani žari i pali žarko ljetnje sunce, a u špilji divna hladovina. Ti klikneš i zapjevaš, a iz tisuću ti se udubina oglasi mnogostruka jeka. U mračnijim udubinama mirno spavaju čitava jata neopasnih šišmiša. Sa svodova visi na tisuće i tisuće kamenih svijeća svih mogućih oblika, niz koje se cijedi i kaplje voda...

Kad si se u špilji osvježio, pa izideš na topli sunčani dan nailaziš na novi život. Ptičice lijeću oko tebe, skakuću s grane na granu ljubo-

pitno te promatrajući, crni ti kos veselo zafićukne, zobne zrnce drenjule, gloga ili kupine i veselo prhne do gnijezda u grmu, gdje mu spavaju mladi kosići. U šikarju zvone zvonea, pasu volovi, na tratini bleji jagnjad, na oranici pjeva momak, preoravajući rumenu zemlju...

Ljepote naše Istre: Slatina u Opatiji.

Takva je eto divna vaša domovina Istra. Oh, da vam je vidjeti sve ljepote, koje sakriva u čarobnim svojim njedrima.

I, vidite, mali moji prijatelji, dok smo mi bili maleni kao što ste sada vi, mi smo po njoj šetali, skakutali i evrkutali, kao mali živahni vrapčići, pjevali smo i živjeli slobodni kao ptice u zraku. A kada smo poodrasli i rodili vas, nježno smo vas kao najdragocjeniji teret nosili na rukama po tim divnim lugovima, po poljanama cvjetnim i oranicama rumenim. Dobre su vaše majčice plele

vijence i kitice iz najljepšeg poljskog cvijeća i ovjenčavale njima pramove zlaćanih vaših glavica, polijegale vas u hladovinu i pjevuljile vam tihano najslade uspavanke, nježno vam tepajući najljepša imena. Da znate, djeco draga, kako su to bili divni časovi, kako blažena vremena. dok ste se vi koprcali u naručajima našim ili valjuškali na zelenoj tratini, a mi smo orali duboke brazde, trgali krupne grozdove s loza ili kosili bujnu travu s zelenih livada, svakog se časa navraćajuć do vašeg ležaja, da vas pogladimo i pomilujemo.

Bijaste još sasvim maleni, ali sretni, zajedno s nama u onoj našoj divnoj zemlji, u onoj našoj obožavanoj Istri, najdražoj domovini našoj..

I o toj će eto krasnoj zemlji, da vam priča ovaj vaš »Mali Istranin«. Primite ga s ljubavlju i slušajte njegovo pričanje, često misleći na tu divnu zemlju dragu domovinu otaca vaših. To Vas moli Vaš

Ernest Radetić.

Molba malih Istrana.

Otvorajte, braćo draga,
Vaša srca, vaše dveri,
— Otvorajte, pogledajte
Vaše sine, vaše kéeri.

Još nam samo suza osta,
Vajno srce, duša bistra,
A u srcu slika Njena —
Naša zemlja — naša Istra!

*

*

Daleko su naša sela,
Naše crkve i zvonici,
Daleko su naša groblja —
Naši dragi spomenici...

Smilujte se, darujte nam
Mrvu sunca s vaše grude,
Da nam srce ne utrne,
Da nam Istri lakše bude.

*

A kad iskra plamom plane
I otopli srce vruće —
Poslat ćemo orle bijele,
Da joj kliknu uskrsnuće!

Jos. A. Kraljić.

Popuhnul je...

Mali Branko leži već nekoliko dana teško bolestan. Razbolio se, kad su dojavili majci, da je izgubio oca na dugo vrijeme. Majka je dugo plakala i on nije mogao da preboli teški gubitak oca i gorke majčine suze. Dva dana sjedio je za ognjištem i jecao. Nadošla i ognjica. Bijedni Branko nije već znao za sebe. Istom šest dan, kad je ognjica popustila, otvorio je svoje velike modre oči i zapitao tiho:

— Mamice...
— Srce moje!
— Gdje je tata?
— Tamo... tamo... Vratit će se... Smiri se, dijete moje... Otišao je pjevajući našu pjesmu.

— Našu pjesmu!... Dječak se malko zamislio, a onda zapjevao tiho i iznemoglo:

Popuhnul je tihi vjetar
I odnesal Mari krunu...

Majka je okrenula lice od maloga bolesnika krijući pred njim suze, koje su joj kapale niz lica.

Pjesmice je bolno odjekivala u dugom, praznom hodniku sirotinjske kućice i gubila se kroz začadani prozorčić u tišinu hladnoga zimskoga jutra.

Branko odjednom zamukne, pridigne malko svoju lijepu glavicu i zagledav se kroz prozor uzdahne:

— Snijeg, majko!... Hoće li tati biti zima na onom otoku!...

— Ne će, dušo moja... Tata će doći...

— Kad ogrije naše sunce!... Je li, mamice!...

— Da.

— Ogrijat će ono, tata je tako rekao... Ah, lijepo mora da je to naše sunce!... Pogledaj, majko, ... možda je već ogranulo!...

Uboga mati primakne se prozoru i držećom rukom odstrani zavjesu zagledav se u bijeli smrznuti vrhunac Učke. A onda uzdahne:

— Nema ga jošte...

— Nema ga, majko!... Al doći će... i ogrijati... Tata je tako rekao, — šaptao dječak, a onda spustio umorno glavicu na jastuk i nastavio svoju pjesmicu tiho, tiho:

Volila bih se utopiti,
Neg Morova ljuba biti!...

Majka spusti zastor, izide iz sobe i zapluče ..

Jos. A. Kraljić.

More.

Jeste li kada vidjeli naše more. Ono lijepo modro more, što oplakuje naše obale od Soče do Pule, od Sušaka do Bojane. Jeste li ga vidjeli? Zar nije u vama krv najednom prostrujila jače i naglije? Nijeste li osjetili, da ste na rastvorenim vratima, na izlazu u široki svijet, na krajnjoj grudi toli mile i drage vam otadžbine?

Jest, vi ste ga vidjeli! I gledali ste ga, kad je snivalo mirno i tiho poput tihe sanljive noći, glatko i bistro poput vedre zjene mladosti, mirišljivo i svježije poput svježeg zadaha života. Gledali ste ga u njegovoj neopisivoj ljepoti, kako se kupa i prelijeva u sjaju zraka ranoga sunca na cvjetnim obalama našega Jadrana.

Čarno je more naše!

Gledali ste ga i pjevali mu pjesmu sreće i zanosa; pjesmu mladosti, nade i čeznuća; pjesmu uskrsnuća na srcem posvećenom i krvlju otkupljenom žalu otaca i djedova vaših.

I vidjeli ste, kako se more budi, kako mrežucka svoje lijepo modro lice u sitne nabore, kako poigrava, zamori i čarlija uljuljano i razdragano blagim osmijehom mekanog zefira. A onda si posipalo grudi biserjem, da vas očara svojom dražesti, svojim prvim cvjetovima na pomolu života.

Divno je more naše!

I sve jače i jače nadimale mu se modre grudi. Nad širokim brazdama dizali se hunci sa bijelim snježnim vršcima. Livada ljerova bijelih preorana hirovima vjetra! Cvatu cvjetovi, a more pjeva. Pjeva sve glasnije pjesmu uzbuđenja, pjesmu života; uzdiže se i udara o mrke zatravljene hridi na mrtvim obalama posipavajuć im sive dolame bijelim laticama ovalih ljerova i bisernim suzama zanosa i sjete.

Tajanstveno je more naše!

I gledali ste dalje.

Iz daljina dopirao huk i zvižduk. — Dolazi more golemo, more snage i srdžbe. Buči i prosiplje gromade uskipjele vode. Prokopava duboko i nadbacuje se dolamom dižuć je visoko, visoko u tamnoj zapjenušenoj modrini. Valja se i prolazi kao avet uz silan urlik užasa. Na obalama udara ludo o oštre grebene i vrletne hridi. Trese ih i lama, ruši i obara prepreke, nadbacuje debele kapi nad izgorjele litice, goni i izbacuje mrtve alge, što ih je u svojoj neobuzdanoj žestini pokosilo na izrovanom dnu.

A vjetrovi zvižde sve jače, kolju se nad njino, gužvaju ga i motaju, prosiplju po njemu strelovite srhove, guste i crne, hirovite i ledene. More bijesni, hrva se, vrije i u nekom ludilu dimi, prši, propinje se i urla kao neman u smrtnome strahu.

Gordo je more naše!

A onda se polako smiruje, pobire rastrganu i razbacanu haljinu. kрпи je i gladi, ... sve mirnije, ... sve tiše i tiše, da i opet usne u svom čaru, u cijeloj svojoj ljepoti na zatravljenim obalama našega Jadrana.

Velebno je i sveto more naše! Naše, od Soče do Pule, od Sušaka do Bojane!

Jos. A. Kraljić.

Zlatno srce male Vidice.

Mala Vidica nije se rodila u Istri. Svijetlo je svijeta ugledala u trošnoj jednoj baraci u gradu Zagrebu, kuda se sklonio siromašni njezin otac. Tamo je pod Učkom ostavio bijelu kućicu i nekoliko dolaca, u koje je goim rukama nanosio zemlju. Ovdje je radio u tvornici, boraveći po vazdan u prašnim radionama, udišući teški zagušljivi zrak.

I Vidica je često čula, kako se njezin tatica uveče, kad bi se kući vratio, tuži mami: »Ugušit ću se. Nesnosan je to zrak! Pusta moja Čičarija!«

A mama bi ga tješila, skidala bi mu teške cipele i donosila čistu košulju da se preodjene. Za večerom zapodjevali bi tata i mama razgovor. Mnogo su govorili o ostavljenoj domovini, često su spominjali jasno plavo nebo i modru glavu neke lijepe gore, koju su nazivali Učkom.

Mala je Vidica slušala i svakog se časa uplitala u razgovor. A dobri bi je tatica posjedao na koljeno i pričao joj o visokim planinama, o silnim gromadama čičarijskog kamena, kakvog ovdje u velikom ovom gradu ni za lijek nema. pričao o čistim kućicama, stadima ovaca i bijelih janjaca... »Bijasmo siromašni, dijete drago, ali sretni«, završavao bi svoje pričanje. A Vidica je već poznavala tu lijepu Istru, očevu domovinu svu, poznavala je svaki njezin kamen, znala koliko je kuća u očevu rodnom selu, kako se zovu susjedi, a kako njihova mala djeca, premda nikoga od njih a ni Istre drage nikad još vidjela nije.

Danas bijaše nedjelja. Tatica nije radio u tvornici i bio je čitav dan s njome. U jutro ju je oprao i preodjenuo i poveo je u crkvu. Poslije podne ju je uzeo za ručicu i odšetao s njome nekud daleko izvan grada. Odoše u posjeto staroj bakici, koja je s drugim svojim sinom, a bratom Vidičina tate, stanovala negdje na Pongračevom. Stara se je bakica igrala s njome cijelo poslije podne, nosila je na rukama i pričala joj. Tatica je razgovarao sa stricem, a bijaše došlo još i mnogo drugih ljudi iz susjedstva. Svi su oni bili Istrani i razgovarali su samo o Istri, o Učki, o moru, o Čičariji i braći, koja su ostala dolje.

Bilo je već kasno, kad su se vraćali kući. Vani bijaše hladno. Zimska je večer bila vedra. Snijeg, koji se danju bio malo otopio sada se ponovno zamrzao, pa je škripao pod njihovim koracima.

»Taticee«, oglasi se najednom mala Vidica, »ja sam umorna. Moliu da me malo poneseš!«

»Umorna je moja Vidica?« začudio se tata. »Ja bih te, dijete, ponosao, ali se bojim smrznut će ti se nožice, ako ne hodaš!«

»Ne će, tata, ti ćeš mi ih umotati.«

»Vidi, vidi, malu nevaljalku, sad joj moram još i nožice grijati.«

»Tatica je dobar!« reče mala Vidica i obujmi ga obim ručicama za jednu nogu, tako da je morao stati.

Prignuo se, primio djevojčicu i dignuo je u naručaj. Neko su vrijeme koracali šuteći.

»Taticee, meni je hladno, ogrni me svojim kaputom!«

»Siroče moje, hladno ti je?« govorio je tata i već je otkopčao kaput i turao malo svoje čedašce pod kaput, kao kad kvočka sakriva pile pod toplo krilo.

»Je li ti još hladno, dijete moje?« pitao je tata.

»Nije više, dobro mi je,« odgovori. Vidica skutriv se, da joj se jedva vidio nosić ispod kaputa.

Tata je koracao lagano i odmjereno. Snijeg je pucao škripeći pod njegovim teškim radničkim cipelama. Zvijezdice su treperile na jasnom nebu.

»Tatice, bi li se ti rado vratio u Istru?« prisjeti se najednom i »pita mala Vidica.

»Bih, dijete, — a zašto sad najednom to pitaš?«

»A ne smiješ?«

»Ne smijem, srce drago!«

»A bih li ja smjela, tatice onamo?«

»Ne možeš ni ti sada...«

»A kada budem velika, hoću li tada smjeti?«

»Hoćeš, dušice, tada ćeš ti sigurno već moći.«

Razgovor je na čas utihnuo. Večer je bila tiha. Gradska se buka smirila. U to se začuje soptanje vlaka, koji je nekud jurio.

»Tatice«, ponovno će mala Vidica, »ja znam na koju je stranu Istra!«

»Hajde da vidim, znadeš li, kaži na koju?«

Djevojčica ispruži ručicu ispod toplog tatinog kaputa i pokaza prema sjeveru: »Tamo je!«

»Nijesi pogodila, dušice, tamo nije Istra!«

»Ali onda je tamo, na onu stranu,« reći će Vidica i pruži opet ručicu ispod kaputa, no i ovaj put u krivom pravcu.

»Nije, srce, tamo je Dalmacija...«

»Onda tamo...«

»Ne, ni tamo nije...«

»Ali tamo je sigurno«, opet će djevojčica, ali i opet u krivom smjeru.

»Nije, ne znaš ti, milo moje, gdje je Istra!«

»Znam tatice. Sada ću sigurno pogoditi: evo ovdje je Istra!« odvažno će Vidica...

»Gdje? Ne vidim ručice, dijete?!«

»Ne vidiš znam, tatice, ali daj amo tvoju ruku, da ti pokažem.« Tata pruži ruku, a djevojčica je pritisne sebi na grudi.

»Nijesam li pogodila!« slavodobitno će mala. »Nije li ovdje Istra!«

Tatici je zadrhtala ruka od ganuća. Pod teškom je i žuljavom rukom osjetio kucanje malog jednog sreća, slatno, užurbano, poput kucanja zlatne male urice.

A mala je čvrsto pritisnula tatin prst na svoje srce.

»Ovdje je naša Istra, tatice, za ne da sam pogodila!«

»Pogodila si, pogodila, dušo. Tu je zaista Istra u zlatnom sreću moje male Vidice.«

Prigne se i žestoko je poljubi u mekane rumene obraze, a suza iz očiju orosi djevojčino čelo...

U to su već bili i kod kuće, na vratima trošne barake na Ciglani.

Mamica ih je već dugo očekivala i začuv njihov razgovor izišla im ususret. Preuzela je Vidicu iz očeva naručaja i čvrsto je pritisnula na svoje grudi. A kada joj je još tata ispričao, kako je Vidica pogodila, gdje se nalazi Istra, majčina se je radost podvostručila i ona joj obaspe lišca toplim cjelovima.

U male je Vidice, koja nikada ne zaboravlju Istre, odista zlatno srdašće!...

Ernest Radetić.

Rastanak.

Majka ga je suzom u oku otpratila daleko izvan sela. Nije znala kako da se rastane s njime, koji joj je jedini i najmiliji na svijetu. Istom tamo, gdje se put naglije spušta u dolinu Mirne zaustavi se i zagrliv ga grčevito progovori:

— Idi, dijete moje, i Bog neka ti bude u pomoći. Idi i ne zaboravi na majku i na zemlju, u kojoj si se rodio. U njoj ti je sve najljepše i najmilije, što ćeš uzalud tražiti u svijetu.

— Neću, majko, neću te zaboraviti! — mucao mali Vlatko oviv joj ruke okolo vrata. A neću zaboraviti ni na kućicu oca moga, ni na moje drago selo, u kojemu mi je bilo tako lijepo, tako milo... Ah, selo moje!

Kod tih riječi izvuče dječak rupčić iz džepa i obrisav si suze stane njime mahati prema onoj strani, gdje se je na brežuljku bijelilo pitomo seoce obasjano prvim zrakama ranoga zimskog sunca.

— Pozdravi mi, dijete, sve naše tamo i sve im kaži...

— Hoću, majko, sve ću im reći!... Jecao dječak cjelivajući uzdrhtale usne svoje uboge majke.

— A kad izučiš škole, kad poodrasteš... vrati se, dijete moje!.. Vрати se!... Tvoja majka molit će za tebe i iščekivat te sa čeznjom u duši...

— Vratit ću se!... uzdahne Vlatko i dohvativ svježnjé, koji mu je do tada ležao na putu, zagrlj još jednom majku i uputi nizbrdo okrećući se i mašući joj rupčićem nakvašenim njegovim gorkim suzama.

Majku je dugo stajala na istom mjestu zagledav se ko okamenjena za svojim jedincem, koji je odlazio u zemlju, za kojom je toliko čeznuo. A kad joj je izmakao oku i ušao u gustu šumicu nad zelenim morem, sklopi ruke i dignuv oči k nebu, zarida gorko.

Jos. A. Kraljić.

U Divić-gradu.

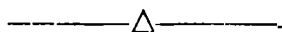
Divić-grad bio je obasjan blijedim mjesječevim svijetlom. Stare zidine nalčile su u noći velikom srebrnom vijencu potrganih i ispreki danih grančica. Ispod vijenca debela sjena, a u sjeni željezna ograda sa rasvijetljenim vršcima. Bura duvala i tresla granjem u obližnjem perivoju. Granje se sagibalo i cvillilo ko da tuži za dječakom, koji je tuda prolazio stisnutih ramena, rastužen i zaplakan. Ubogi Pero ostao je bez službe. Tri je mjeseca vjerno služio, trudio se i znojio, a večeras ga pekar Romeo otjerao ko pašče, razgoropativ se na njega:

— I ti još hoćeš da budeš Hrvat, ti... u ovoj zemlji...

— Rodila me Hrvatica, šjor Romeo, pa ne mogu biti drugo! — usudi se ubogo dijete.

— Rodila te čobanka, izrode jedan! — uzavri gospodar, otvori vrata i pokaza mu put. — Napolje, ovdje ti nema mjesta!

Pero izide iz pekarova stana ne znajući kud će i što će. Dugo je lutao ulicama i zavirivao kroz rasvijetljene prozore u tople kavane i kuhinje. Večere nije ni okusio. Gladan je i žedan. Ljudi prolaze pokraj njega, ali se na nj nitko ne osvrće. Ta tko da se brine za ono sitno i odrpano dijete... Pero izide iz vreve i uputi širokom ulicom. Poći će kući, hodat će cijelu noć i doći u svoje selo. Ali bura zviždi i probada mu kroz poderanu košuljicu do u kosti. Pokraj Divić-grada otimlje mu dah. Ne može dalje. Smrznuo bi se. Prenoćit će negdje dok razdani. I potraživ kutić ispod one željezne ograde, zguri se i usne.

Usred Divić-grada gorila vatra. Plamen lizao joj kroz široke otvore visoko nad mirinom. Tutanj! Iz vatre dizao se gorostas i postajao sve veći i veći. Na glavi mu kruna, a u ruci teška topuzina. Oči mu krijese ko u risa. Nemiran je, ogledava se i mrgodi, a onda vikne:

— Gdje si?

— Hu, huhuhu! — oglasi se sovuljaga iz rupe i preleti na vrh mirine.

— Tražim te svuda, a ti se skrivaš! — ražesti se gorostas i zavitla topuzinom i baci je u vis.

— Hu, huhuhu! — vrisne ptičurina i poleti dalje. Na njen očajni krik doletjela sa svih strana gusta jata sovuljaga. Huhuću i prelijeću preko glave gorostasa. Spuštaju se i hoće da mu iskljuju oči. Gorostas ih odbija, stišće pesti, diže ih u vis i maše njima u plamenu i u dimu. Vatra buktu sve jače. Iskre vreaaju i padaju ko ognjene zmije na obližnje zgrade. Krovovi im gore.

Krik! Silan ko urlanje orkana. Kroz plamene jezike dolijeću sokolovi. Iz kljunova im suklja vatra. Navaljuju na sovuljage. Borba. Ptice se kolju. Zemlja tutnji. Divić-grad se trese i ruši. Sovuljage padaju i izgaraju u plamenu, a sokolovi dižu se visoko, visoko, klikću i spuštaju se na ramena gorostasa smjeli, ponosni i razdragani.

Na dalekoj gori buktu krijes. Čuje se pjesma. Sunce se pomalja, diže se veličanstveno i obrubljuje zlatom zelene vrhunce. Cestom juri na vrancu konjanik. Nad glavom mu leprša velika zastava. Zaustavlja se pred Divić-gradom, grli se sa gorostasom i viče:

— Pobjeda! Živio Kraljević Marko! Živjeli sokolovi!

— Živjeli! Živjeli! — odazivlje se Pero.

Na Perin poklik doletjela od nekud još jedna iznemogla sovurina. Spustila mu se na rame i šćepala ga za uho svojim oštrim zavnutim kljunom.

— Pomoć! Pomoć! — vrisne Pero i u to se probudi.

Protare oči. Pred njim se stvorila žalosna zbilja, a stražar ga grdi i tjera. Divić-grad stoji i strši u vis, a gorostasu i sokolovima ni traga. Bio je dakle san, pusti san... Ražalošćen izvukao se iz svog kutića i uputio širokom cestom k svom rodnom selu, da se izjada na krilu svoje dobre majke.

Jos. A. Kraljić.

Suze Istre.

Ej galebe, moj galebe,
Stani malo, stani!
A ti, sunce sa istoka
I meni ograni!

Ne bi l' pošo, moj galebe,
Preko Učke gore,
Da poneseš smrzle suze
U majčine dvore?

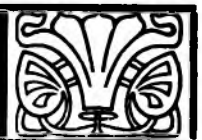
Uvelo mi u cvjetnjaku
Pupolje i hvoje,
A na grani mažurane
Same suze moje.

Da ih vidi majka moja
Sa sunčanih dveri,
Da ih vidi — smrzle suze
Porobljene kćeri.

Možda bi ih ogrijalo
Njeno sreće vruće,
Da zacijeli teške rane
Kćeri umiruće!....

Jos. A. Kraljić.

KAKO SE DUGO ŽIVI BEZ HRANE. Čovjek može da živi bez hrane 20 dana, dok ljudi navikli češćemu postu mogu uzdržati 30—40 dana. — Konj živi bez hrane 25 dana, ako ima vode; ako nema vode 17 dana; ako jede, a nema vode, pogine već peti dan. — Mačka uzdrži 15—20 dana, ako nema vode. — Za pse se znade, da su bez jela živjeli već i po 30 dana, dok bez vode mogu uzdržati samo 20 dana. — Kuna živi bez hrane 14 dana, a golub 10 dana. — Najveći je proždrljivac vrabac, jer on pogine već za dva dana, ako nema ništa da mu kroz kljun prođe. — Najduže žive bez hrane krastače, jer je dokazano, da su uzdržale 2—3 godine. Tako tvrdi jedan učenjak, koji je to istraživao.

PAUČINA. Obična paučina tako je tanka, da bi nit od 40.000 kilo metara vagala samo 228 grama. Tom niti moglo bi se obuhvatiti zemlju oko ekvatora.

PTICE BEZ KRILA. U Novoj Zelandiji i u Australiji ima ptica bez krila, koje su poznate pod imenom »kivis«.

KAKO TURČIN ŠTUJE MAJKU. Kad je govor o Turcima, obično se pomišlja samo na najgore. To je međutim zabluda, jer ima kod njih štošta, čime se mogu upravo ponositi. U ta odličja Turaka ide i njihovo poštovanje do svoje majke. Turčin ne će nikada sjesti, dok je majka prisutna, ako mu to ona ne kaže, a to on ne radi pred nikim drugim.

Uistinu vrlo lijep primjer, vrijedan, da se na nj ugledaju svi, u prvome redu djeca.

KAKO VALJA SPAVATI. Svaki je san odmah poslije jela nezdrav. S punim želucem nije san nikada miran, niti koristi, već naprotiv škodi, osobito živcima; stoga i snivamo uvijek, kad legnemo punim želucem, neugodno. Između jela i sna mora proteći najmanje 2 i po do 3 sata, a najbolje je poslije svakoga obilnijega jela šetati po jedan sat.

DUŽINA DANA I NOĆI. Dužinu dana i noći lako je izračunati svaki dan, a ne treba tražiti po koledarima. Ako onaj sat, kada sunce izlazi pomnožiš sa 2, dobiješ dužinu noći; pomnožiš li sat kad sunce zalazi sa 2, dobiješ dužinu dana.

KAKO NAM SVE KORISTE MRAVI. Neki putnik pričao je ovaj doživljaj: Putujući Afrikom naidoh na dva Arapa, koji su se golji sunčali na pijesku, a malo podalje bijahu rasprostrli svoju odjeću. Začuden ih upitah zašto se svukoše, a oni mi odvrata, da su svoje haljine prebacili preko mravinjaka. Moje je začudenje još više poraslo, ali mi oni objasniše, da će im mravi očistiti haljine bolje nego ijedna četka. I doista! Za kratko su brojni mravi iz tkanine izvukli svu nečist, i odnijeli je u dubinu svog mravinjaka, a Arapi se ogrnuše čistim i iskefanim ogrtačima.

NAGRAĐENA ISKRENOST. Ruski car Pavao, koji je vladao od 1796. do 1801., veoma je volio mladež. Često bi zalazio u škole, razgovarao s djecom i ispitivao ih. Ona su mu, običavao je reći, najtvoreniji i naj-

iskreniji podložnici. Jednoga dana zađe tako među mališane, a oko mu zape o rumeno lišće i plave velike oči malog jednog momčića.

»Kaži ti meni, sinko, što bi ti želio postati«, upita car.

»Želio bih biti carem!« odvažno će dečko.

»Oho, zar samo to i ništa više«, nasmija se car Pavao i nastavi:

»A jesi li ti razmislio, koliku bi si brigu time nakopao na glavu?«

»Jesam i držim, da bih je izdržao.«

»A što bi radio, da postaneš carem?« znatiželjno će car.

»Prvo bi mi bilo, da izdam zapovjed, da se moj otac, koji već mnogo godina živi u zabačenom nekom sibirskom selu, premjesti u carevu gardu u Petrograd. Tako bih barem uvijek mogao biti s njim.«

»Vidim, da voliš svog oca i da si dobar sin!«

Nije prošlo dugo vremena, a dječakov je otac po nalogu samoga cara bio premješten iz Sibirije u Petrograd i bio je promaknut na čast pukovnika. Od tada je mogao biti trajno sa svojim sinom, čija se je otvorenost i iskrenost bila toliko svidjela caru.

Pametni slon Jumbo.

Čudi se pametni slon Jumbo i čudi, pa se ne može dosta da načudi. Došao o to nekakav bijeli Englez među njegove crnce u Afriku, donio nekakve čašice, flašice, nožice i štrealjke, pa liječi njima svaku bol.

Crnci dolaze bolesni, oteklih obraza od zubobolje, povezanih glava i šepesajući. Bijeli ih čovjek pregleda, izvadi malu štrealjku, štrene malo tekućine i boli za čas nestaje.

Čudi se Jumbo i čudi, ali sve u sebi nešto snuje.

»E, čekaj ti, mudrijašu jedan bijeli, pokazat ću ja tebi, da nijesmo ni mi u Africi s kruške pali. Znamo i mi nešto.

I što bi okom trenuo Jumbo ušmrkne škač vode i ispruži preko svoje ograde dugačko rilo, pa stade i on da liječi.

Vidi ti njega, kako je samo snažno štrenuo u uho onom bolesnom crneu. I ne samo dvije tri kapi, kao onaj bijeli vrač, nego najednom čitavu kišu.

Pametan je Jumbo sve bez visokih škola.....

PRIČA O JEDNOM DINARU. Šegrt je uzajmio u dućanu od knjigovode tri dinara. Ovaj je već prije uzajmio od pomoćnika dva dinara, a pomoćnik dva dinara od šegrta.

Jednoga dana nade šegrt na ulici dinar. Brže potrči knjigovodi, da ga dade na otplatu svoga duga, knjigovoda dade dinar pomoćniku, a ovaj opet šegrtu. Šegrt odbrza ponovno knjigovodi i dade mu dinar rekavši: »Sad sam Vam samo još jedan dužan!«

Knjigovoda ode s dinarom pomoćniku i reče: »Evo, sad smo namireni«. Pomoćnik dade dinar šegrtu i reče: »Evo, sad smo namireni«, a šegrt otrča po treći put knjigovodi, pa i on reče: »Evo, sad smo namireni.«

Zar ne, zgodna pričica! Ali ako je nekoliko puta opetujete, smješat će Vam se svi pojmovi.

PRIČA O PERZIJSKOM KRALJU. Jednoga dana pošao silnik kralj, da šeta izvan gradskih zidina. Opaziv čovjeka, gdje sjedi pod drvetom, zapita ga: »Je li vladar ove zemlje silnik ili pravedan čovjek?« Stranac odvrati: »Velik je silnik«.

»Poznaš li ga?«

»Ne poznam!« — nehajno će stranac.

Na to će vladar: »Ja sam sultan ove kraljevine«.

Stranac se uplaši jako i zapita: »Poznaš li me?« Kralj reče: »Ne.«
 Čovjek će na to: »Ja sam sin jednoga trgovca, a svakog mjeseca lud sam
 tri dana. Danas je na nesreću jedan od ta tri dana.

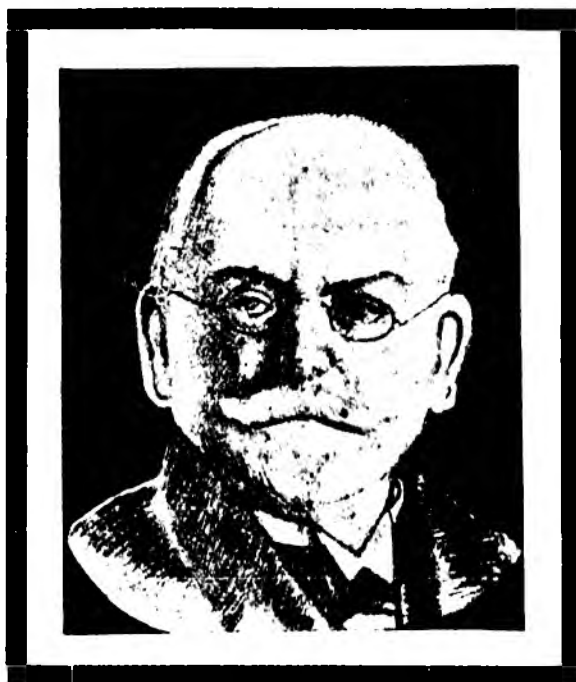
Kralj se nasmije i nije znao dalje što da kaže.

ZAGONETKA.

1	2	4
8	16	32
64	128	256

Porazmjesti brojeve tako, da u svakom vodoravnom i okomitom retku, te od I—II i od III—IV, do-
 biješ umnožak 4096.

NAŠI VELIKANI

Vidite li, djeco draga, dobrog ovog djedu, kako vas milo promatra
 blagim svojim očima? I on je Istranin, siromašan kao svi mi, a velik u
 svom siromaštvu, velik muž, jedan od najvećih sinova naše Istre. To je
 ban Dr. Matko Laginja! Danas ga, na žalost, nema više među živima.
 U utorak, dne 18. ožujka, njegove su se blage oči zaklopile za navijek,
 i mi smo ostali bez svoga vode, bez dobrog oca, koji se je već punih
 šezdeset godina za nas brinuo i učinio nama i našoj dragoj Istri
 mnogo dobra.

Posljednjih godina živio je u Zagrebu, kamo se je sklonio zajedno s nama, otkako smo ostavili svoju domovinu Istru. Priredili smo mu veličanstveni sprovod. Tri se je čitava sata pomicala dugačka povorka od više tisuća ljudi, koji dođoše, da mu se na odru poklone zahvale mu još jednom za sve dobro, što je učinio Istri, pomole mu se za plemenitu i veliku dušu i isprate ga suznih očiju na posljednji počinak. Sva su istarska djeca, koja se nalaze u Zagrebu, išla za njegovim lijesom i plakala.

Dr. Matko Laginja rodio se 10. kolovoza 1852. godine u Klani kraj drevnoga Kastva grada. Već za rana, još kao dak, pošao je među narod, da upozna njegove potrebe i nevolje, pa da mu kasnije može pomoći. Svršiv škole postao je odvjetnik, a kako je već prije mnogo radio za siromašni istarski puk, narod ga je poslao najprije u sabor u Poreč, a kasnije i u parlament u Beč, da ga tamo zastupa i zauzimalje se za nj. U slobodnoj Jugoslaviji narod mu je iskazao najveću počast, koju daje svojim sinovima: podigao ga na bansku stolicu. Za svoj dragi istarski puk Laginja se zauzimao i brinuo kako se samo otac brine za svoju djecu. Istra prije Laginje nije imala ni jedne hrvatske škole. Djeca su polazila u školu i slušala tuđu riječ, koju nijesu razumjela i zato nijesu nikad mogla ništa naučiti, nego su ostajala divlja i neprosvjećena. Narod je bio siromašan, čestoput nije u mnogoj kući ni kruha bilo. U crkvama nije bilo svećenika, koji bi bili riječ Božju rastumačili u narodnom jeziku, pa je siromašni Istranin, i gladan i neprosvjećen, počeo bio gubiti čak i vjeru svojih otaca. Laginja je neumorno radio da narod pridigne. I u saboru u Poreču i u parlamentu u Beču uvijek je dizao glas u obranu istarskih Hrvata, tražio je da im se otvore narodne škole, da im se dadu narodni svećenici, da im se otpišu porezi i uopće da im se pomogne, kako ne bi i dalje trpjeli i stradali.

No nije samo u saboru i parlamentu Laginja radio za siromašne Istrane. On je imao odvjetničku pisarnu u Puli, kamo su svi istarski kmeti dolazili da čuju dobru riječ i dobar savjet. On je svakoga upućivao svakome pomogao i nikad nije tražio plaće za svoj rad. Naprotiv on je i sam pošao od sela do sela, sakupljao ljude i kazivao im, što neka rade, da im bude bolje.

Videći ljudi, koliko im je dobar i koliko se za njih brine nazvali su ga svojim ocem i volili su ga kao što dobra djeca vole dobrog svog oca. Njega je sva Istra poznavala i u Istri nema jednoga čovjeka, kome Laginja nije učinio kakvo dobro djelo.

Zato kad je sada umro svaki je Istranin zaplakao, znajući da je s njime legao u grob najveći njegov prijatelj i zaštitnik.

Naš otac barba Mate umro je siromašan. Za sobom nije ostavio nikakva bogatstva, jer ga nikad nije ni imao. Sve što je u životu stekao odmah je ndijelio siromašnom istarskom kmetu, koji mu toga ne će nikada zaboraviti.

Poštujte, djeco, ovakve velike muževe i ugledajte se u njih. Njihova uspomena neka vam bude svetom, a njihov rad vašim uzorom.

Slava našem ocu Dru. Matku Laginji!

**Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Boškoviće
ulica 20. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radiće
ulica 26.
Za tiskaru odgovara: Dragutin Šulce, Zagreb, Klajiće
ulica 4.**
